

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону «Про внесення змін до статті 86 Закону України «Про прокуратуру» щодо особливостей пенсійного забезпечення прокурорів в умовах воєнного стану» (реєстр. № 12149-1 від 12.11.2024)*

***Анотація.** В Інформаційній довідці наведено результати аналізу пропозицій, викладених у законопроекті «Про внесення змін до статті 86 Закону України «Про прокуратуру» щодо особливостей пенсійного забезпечення прокурорів в умовах воєнного стану» (реєстр. № 12149-1 від 12.11.2024), стосовно порядку призначення пенсій по інвалідності прокурорам, а також удосконалення законодавчого регулювання пенсійного забезпечення прокурорів в умовах воєнного стану.*

***Ключові слова:** пенсія по інвалідності, пенсія за вислугу років, законодавство з питань пенсійного забезпечення, працівники прокуратури, реформування пенсійної системи.*

Вступ.

Згідно з частинами першою і другою статті 46 Конституції України¹ громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення. Також установлено, що виключно законами України визначаються основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення (пункт 6 частини першої статті 92).

Конституційний Суд України у своїх рішеннях констатує, що питання пенсійного забезпечення прокурорів, у тому числі умови та порядок перерахунку призначених їм пенсій, має визначати Верховна Рада України законом². Ураховуючи зміст та обсяг конституційних повноважень Верховної Ради України щодо законодавчого врегулювання пенсійного забезпечення, Конституційний Суд України виходить із того, що згідно з приписами Основного Закону України законодавець має певний простір обдумування (*the margin of appreciation*) як стосовно визначення змісту й окремих складників юридичного механізму регулювання пенсійного забезпечення, так і щодо прийняття законів, відповідно до яких змінюється такий механізм. Тобто Верховна Рада України в законах може визначити та надалі змінювати основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення³.

¹ Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

² Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) від 13 грудня 2019 року № 7-п(II)/2019 у справі № 3-209/2018(2413/18, 2807/19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va07p710-19#n36>; Рішення Конституційного Суду України від 26 березня 2020 року № 6-п/2020у справі № 1-223/2018(2840/18). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-20#Text>

³ Рішення Конституційного Суду України від 23 грудня 2022 року № 3-п/2022 у справі № 3-132/2018(5462/17). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-22#Text>

Основна частина.

Законодавче регулювання пенсійного забезпечення працівників прокуратури здійснюється відповідно до Закону України «Про прокуратуру»⁴ і Порядку виплати пенсій та грошової допомоги через поточні рахунки в банках, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.1999 р. № 15963⁵. Відповідно до частини першої статті 86 зазначеного Закону прокурори мають право на пенсійне забезпечення за вислугу років незалежно від віку за наявності на день звернення вислуги років не менше 25 років, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 15 років. Згідно з частинами другою та дев'ятою згаданої статті прокурорам, які визнані особами з інвалідністю I або II групи, призначається пенсія по інвалідності в розмірі 60 відсотків від суми їхньої місячної (чинної) заробітної плати, до якої включаються всі види оплати праці, з якої було сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, за наявності стажу роботи в органах прокуратури не менше 10 років.

Із метою встановлення особливостей пенсійного забезпечення прокурорів в умовах воєнного стану розроблено законопроект (реєстр. № 12149-1 від 12.11.2024). Положеннями проекту пропонується: виключити частину дев'яту статті 86 Закону України «Про прокуратуру» (далі – Закон) щодо умов призначення пенсії по інвалідності прокурорам, які визнані особами з інвалідністю I або II групи; доповнити статтю 86 Закону частиною 15-1 та передбачити, що пенсія за вислугу років або по інвалідності тимчасово, у період дії воєнного стану та протягом трьох місяців з дня його припинення або скасування, працюючим прокурорам не виплачується. Після звільнення з посади виплата пенсії поновлюється.

Законопроект (реєстр. №12149-1 від 12.11.2024) є альтернативним до основного законопроекту «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань пенсійного забезпечення працівників прокуратури» (реєстр. № 12149 від 24.10.2024)⁶.

Підтримуючи ідею про необхідність удосконалення законодавства в цій сфері, водночас вважаємо за доцільне висловити такі міркування.

Пропозиція, передбачена пунктом першим розділу I законопроекту, щодо умов призначення пенсії по інвалідності прокурорам, які визнані особами з інвалідністю I або II групи, збігається з основним законопроектом. На дискусійності такої законодавчої ініціативи наголошено в підготовленій Дослідницькою службою Верховної Ради України Інформаційній довідці щодо окремих питань пенсійного забезпечення працівників прокуратури в контексті проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо

⁴ Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

⁵ Про затвердження Порядку виплати пенсій та грошової допомоги через поточні рахунки в банках: постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.1999 р. № 1596. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1596-99-%D0%BF#Text>

⁶ Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань пенсійного забезпечення працівників прокуратури» (реєстр. №12149 від 24.10.2024). URL: <https://itd.rada.gov.ua/5484d3aa-a261-4aff-bf91-7e88ce3d248f>

окремих питань пенсійного забезпечення працівників прокуратури» (реєстр. № 12149 від 24.10.2024)⁷.

Запропоноване законодавче унормування щодо припинення виплати пенсій за вислугу років або по інвалідності працюючим прокурорам у період дії воєнного стану та протягом трьох місяців з дня його припинення, на нашу думку, також є дискусійним.

Зауважимо, що в Рішенні від 26 грудня 2011 року № 20-рп/2011 Конституційний Суд України⁸ дійшов висновку, що передбачені законами соціально-економічні права не є абсолютними. Механізм реалізації цих прав може бути змінений державою, зокрема, через неможливість їх фінансового забезпечення шляхом пропорційного перерозподілу коштів з метою збереження балансу інтересів усього суспільства. Крім того, такі заходи можуть бути обумовлені необхідністю запобігання чи усунення реальних загроз економічній безпеці України, що згідно з частиною першою статті 17 Конституції України є найважливішою функцією держави. Отже, зміна механізму нарахування певних видів соціальних виплат та допомоги є конституційно допустимою до тих меж, за якими ставиться під сумнів сама сутність змісту права на соціальний захист.

Однак, Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»⁹ визначено, що пенсія по інвалідності призначається в разі настання інвалідності, що спричинила повну або часткову втрату працездатності за наявності страхового стажу. Пенсія по інвалідності призначається на весь строк встановлення інвалідності (частина перша статті 34 Закону).

Висновки.

Пенсійне забезпечення є важливою складовою частиною системи державного соціального захисту населення. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» визначає принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг із коштів Пенсійного фонду тощо. Водночас в Україні продовжують діяти спеціальні правила пенсійного забезпечення для окремих категорій осіб, зокрема прокурорів.

Запропоновані проектом зміни є дискусійними і потребують доопрацювання з метою забезпечення уніфікації умов призначення пенсії по інвалідності, пенсії за вислугу років працівникам прокуратури та порядку їх виплати в період дії воєнного стану.

Крім того, окремі законодавчі пропозиції мають дискримінаційний характер, зокрема обмеження права на виплату прокурорам пенсії по інвалідності.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

⁷ Дослідницькою службою Верховної Ради України підготовлено Інформаційну довідку щодо окремих питань пенсійного забезпечення працівників прокуратури у контексті проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань пенсійного забезпечення працівників прокуратури» (реєстр. № 12149 від 24.10.2024).

⁸ Рішення Конституційного Суду України від 26 грудня 2011 р. № 20-рп/2011 у справі № 1-42/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-11#Text>

⁹ Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 р. №1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*